

**MINISTERIE VAN
VOLKSGEZONDHEID
IN SURINAME**

**COVID-19 PREVENTIE PROTOCOL
VOOR**

**WINKELS EN KLEINE
SUPERMARKTEN**

PROCEDURES

VERSIE 6.0

**MINISTER VAN VOLKSGEZONDHEID IN
SURINAME**

Drs Amar Ramadhin

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Inleiding	3
2. Informatie voor de winkeliers en supermarkt eigenaren.....	4
3. Technische en organisatorische aanpassingen	6
3.1 Technische aanpassingen.....	6
3.2 Organisatorische aanpassingen.....	7
3.3 Educatie en communicatie.....	9
4. Instructies voor medewerkers	10
4.1 Maatregelen voor het betreden van de werkvloer	10
4.2 Handen hygiëne maatregelen van medewerkers	10
4.3 Maatregelen op de werkvloer	10
5. Stappenplan bij een infectie van medewerkers	11
5.1. Instructies voor zieke medewerkers.....	11
5.2. Instructies voor CoVID 19 suspect medewerker aan het werk	11
6. Instructies voor winkelend publiek en leveranciers.....	12
6.1. Instructies voor de winkelend publiek en leveranciers.....	12
6.2. Instructies voor zieke bezoeker en leverancier.....	12
7. Checklist voor verantwoordelijken	13
8. Literatuurlijst.....	14

1. Inleiding

De pandemie COVID-19 heeft sinds 13 maart 2020 Suriname ook in de greep. De laatste weken is het aantal COVID-19 positieven toegenomen. De bedrijven en de werknemers uit deze sector werden de voorbije weken zwaar getroffen door de verspreiding van het virus. Door de Minister van Volksgezondheid drs. Amar Ramadhin is gevraagd aan de Protocollen Commissie COVID-19 Nieuw Normaal richtlijnen te ontwikkelen ten behoeve van de winkels en supermarkten.

Dit document is bedoeld als (dwingende) aanbevelingen voor het veilig openstellen en openhouden van winkels¹ en kleine supermarkten² in Suriname ten tijde van de Corona epidemie met inachtneming van de COVID-19 maatregelen en de nodige beheersmaatregelen.

De Commissie heeft gewerkt met het document ” COVID-19 Protocol Richtlijnen Winkels en Supermarkten Compleet (Versie 1)” samengesteld door M. Naarendorp en L Joyette.

Aanpassingen in dit protocol zijn gedaan aan de hand van CDC- en RIVM- richtlijnen en aangepast naar de praktijk in Suriname.

U dient er rekening mee te houden dat de informatie over COVID-19 heel snel toeneemt en de evidentie en richtlijnen op korte termijn kan veranderen.

Opsteller Protocol	Datum	Protocol	Opmerkingen
M. Naarendorp en L Joyette	juli 2020	Versie 1	
Correctie gepleegd door			
Drs. L.M. Akrum-Jong A Kiem	28 juli 2020	Versie 2	Correcties gepleegd Aanvullingen gedaan
	30 juli 2020	Versie 3	Correcties gepleegd Aanvullingen gedaan
	1 aug 2020	Versie 5	Correcties gepleegd Aanvullingen gedaan
Meelezer			
Drs. M. Mohan- Algoe, MPH	29 juli 2020	Versie 3	Editing
Drs V. Sewberath Misser, MPH	30 juli 2020	Versie 4	Correcties
Drs. M. Mohan- Algoe, MPH	04 aug 2020	Versie 5	Editing
Winkeliers en Ondernemersvereniging	06 aug 2020	Versie 6	Correcties
COVID-19 OMT	09 Aug 2020	Versie 6	Accoord Protocol

¹ Een winkel is een gebouw, huis of gedeelte daarvan waar koopwaren in het klein worden verkocht (Nederlands woorden boek Van Dale)

² Een supermarkt is een zelfbedieningszaak met (hoofdzakelijk) een grote verscheidenheid aan levensmiddelen (met een vloeroppervlak van 800 á 2500 m²) (Nederlands woorden boek Van Dale)

2. Informatie voor de winkeliers en supermarkt eigenaren

Elke medewerker moet op de hoogte worden gebracht over het ziektebeeld door middel van een gesprek of schriftelijke communicatie.

Verwekker: Coronavirus SARS-CoV-2.

Besmettingsweg: Mens-op-mens-transmissie via directe druppelinfectie (hoesten en niezen); mogelijk indirecte transmissie via oppervlakten, voorwerpen (cellulaires, toetsborden, computermuizen); knuffelen of handen geven of aerosolen tijdens medische procedures.

Incubatietijd: 2-14 dagen (gemiddeld 5-6 dagen).

Besmettelijke periode Het COVID-19 virus is mogelijk overdraagbaar ca 1-3 dagen voor het optreden van symptomen. In ieder geval tijdens symptomatische fase waarna virus nog langer met PCR aantoonbaar kan zijn in de keel/feces.

Symptomen: Van milde luchtwegklachten (neusverkoudheid, loopneus, niezen, keelpijn, hoesten), verhoging/koorts tot ernstige longontsteking en ademhalingsproblemen. Ook plotseling verlies van reuk en/of smaak (zonder neusverstopping) komt voor. De onderstaande klachten zijn gemeld bij COVID-19 patiënten:

- koorts
- koude rillingen
- hoesten, neusverkoudheid, kortademigheid
- schorre stem, keelpijn
- pijn bij de ademhaling
- algemene malaise
- vermoeidheid
- algemene pijnklachten/ spierpijn
- oculaire pijn
- hoofdpijn, duizeligheid
- prikkelbaarheid/verwardheid/delier
- buikpijn, anorexie/verlies van eetlust
- diarree, overgeven, misselijkheid
- verlies van of verminderde reukzin (hyposmie/anosmie) en smaakzinn (dysgeusie/ageusie)
- conjunctivitis en verschillende huidafwijkingen.

Risicogroepen voor een ernstig beloop van CoVid-19:

- **Mensen die ouder zijn dan 70 jaar hebben een verhoogd risico op ernstig beloop**
- **Volwassenen (≥ 18 jaar) met onderliggende ziekten. Het gaat om volwassenen met:**
 - Chronische afwijkingen en functiestoornissen van de luchtwegen en longen, die vanwege de ernst onder behandeling van een longarts zijn;
 - Een chronische stoornis van de hartfunctie,
 - Diabetes mellitus: slecht ingestelde diabetes of diabetes met secundaire complicaties;
 - Ernstige nieraandoeningen die leiden tot dialyse of niertransplantatie;
 - Verminderde weerstand tegen infecties door medicatie voor auto-immuunziekten, na orgaan- of stamceltransplantatie, bij hematologische aandoeningen, bij (functionele) asplenie**, bij aangeboren of op latere leeftijd ontstane ernstige afweerstoornissen waarvoor behandeling nodig is, of tijdens en binnen 3 maanden na chemotherapie en/of bestraling bij kankerpatiënten;
 - Een onbehandelde hivinfectie of een hivinfectie met een CD4-getal $< 200/\text{mm}^3$;
 - Ernstig leverlijden in Child-Pugh classificatie B of C;
 - morbide obesitas ($\text{BMI} > 40$).

3. Technische en organisatorische aanpassingen

De nodige technische en organisatorische aanpassingen en beheersmaatregelen in winkels en kleine supermarkten door te voeren door de winkeliers, supermarkt eigenaren, staf en het personeel.

3.1 Technische aanpassingen

Hygiëne

1. Installeer wasbak buiten om de handen te wassen met water en zeep.
2. Plaats gesloten vuilnistonnen met vuilniszak op vaste plaatsen (ingang, kassa's, toiletten, schaftruimte);

Markeringen

3. Plaats sticker markeringen voor 1,5 m afstand op de vloer zowel binnen als buiten de winkels en supermarkten en voor de kassa's of afdelingen waar concentraties kunnen voorkomen.
4. Een aparte in- en uitgang voor de klanten. Indien dit niet mogelijk is m.n. bij de kleine winkels en supermarkten, dan moeten klanten om en om binnen toe gelaten worden resp. weg te laten gaan zodat er geen opstopping bij er deur ontstaat.
5. Aangepaste werkuren, bv om rekken aan te vullen
6. Markeer gangpaden boven de rekken met het type producten ter voorkoming van doelloos lopen in de winkels en supermarkten.

Fysieke afstand

7. Indien de aanbevolen afstand van 1.5 meter binnen en buiten de winkel zowel tussen werknemers en klanten alsook onderling niet mogelijk is om te bewaren, dan wordt aanbevolen barrières tussen medewerker en cliënt op te werpen bij de kassa's middels het plaatsen van afscheidingen m.b.v. een scherm van plastic, (plexi) glas.
8. Verplicht het gebruik van winkelwagentjes (1ste keus) of trolleys (2de keus) om de fysieke afstand tussen klanten te bewaren.
9. Zorg voor voldoende kassa's in gebruik om rijvorming (concentratie van mensen) bij de kassa te minimaliseren; overweeg ook snelkassa's.

Schaftruimte

10. Zorg voor een aangepaste schaftruimte, waarbij ventilatie en afstand kan worden gerealiseerd; schaftruimte buiten of in een goed geventileerde ruimte.

Ventilatie

11. Maximaliseer ventilatie in ALLE ruimtes: lucht regelmatig gedurende 10 tot 15 minuten door alle ramen en deuren open laten gedurende de openingstijden dat er een flinke luchtstroming of luchtcirculatie door de ruimtes ontstaat. Ruimtes moeten worden geventileerd met 100% buitenlucht. De bestaande installatie van het ventilatiesysteem kan omgebouwd worden om volledig te ventileren met buitenlucht.
12. Indien van toepassing, stel de airconditioning dan zodanig in dat er continue aanzuiging is van verse lucht i.p.v. het circuleren van dezelfde lucht.
 - De airconditioning moet ingesteld zijn op exhaust / fresh air mode
 - Het plaatsen van afzuigventilatoren kan in overweging genomen worden.
 - Aanvullende maatregelen en aanpassingen aan de ventilatiesystemen zijn niet nodig op basis van de huidige inzichten. Wel is het van belang dat luchtverversing steeds plaatsvindt en past aan bij de gebruiksfunctie van het gebouw
13. In toiletten optimaal gebruik maken van ventilatiemogelijkheden en mogelijk voorzien van afzuigventilatoren.

3.2 Organisatorische aanpassingen

Hygiëne

1. Verplicht stellen van het gebruik van mond neusmaskers voor alle personeel op de werkvloer en voor **alle** klanten al bij het binnentreden van de winkels en supermarkten.
 2. Het ontsmetten van de handen van klanten:
 - Bij de ingang van de winkel handen wassen met water en zeep minmaal 20 seconden of met handalcohol 70%;
 - Bij de kassa's en op verschillende punten in de winkel en supermarkt plaatsen van handalcohol 70%;
 3. Moedig elektronisch betalen aan.
 4. Maak van kassa's, pinapparaten en machines voor kansspelen veelvuldig schoon met verdunde chlooroplossing of alcohol 70%.

- Tip: bedien deze machines zoveel als mogelijk met de achterkant van een potlood of een ander voorwerp waarmee er ingetoetst kan worden*
-
5. Maak oppervlaktes in de winkel veelvuldig schoon (toonbanken, deurklinken (meerdere malen per dag dag) en na elke shift ook de afscheidingen tussen kassa's.

6. Reinigen van schappen en stellingen 1x per week; 1 – 2 x per maand grote schoonmaak.

Reiniging en desinfectie volgens een vastgelegd schema

7. Dweil de vloer dagelijks met sterke chlooroplossing (drukke plekken tweemaal per dag).
8. Ledig vuilnistonnen dagelijks (inclusief zak); gebruik wegwerphandschoenen daarna deze veilig uitdoen en handen wassen gedurende minimaal 20 seconden.

Reiniging: verdunde alles reiniger

Desinfectie: verdunde chlooroplossing (voor oppervlakten, toonbank, apparatuur):

1 deel chloor 5% in 99 delen water (elke dag vers maken)

Sterke chlooroplossing (voor de vloer):

1 deel chloor 5% in 15 delen water en vloer aan de lucht laten drogen

9. Reinigen van toilet en wasbak moet meerdere malen per dag geschieden.
10. Toiletten voorzien van spuitflessen met chlooroplossing t.b.v. zelf schoonmaken voor en na gebruik van deurklinken, kranen en het doortrek-mechanisme (Doortrekken met gesloten toiletpot bemoedigen (geen verstuiwing van water).
11. Na het schoonmaken emmers grondig afspoelen, stofzuigermonden goed schoonmaken, vieze dweilen en doekjes grondig reinigen met bleekmiddelen en ophangen om goed te drogen in de zon (indien geen droger beschikbaar) of weggooien.
12. Wegwerp schorten en handschoenen gebruiken t.b.v. reiniging en desinfectie

Fysieke afstand

13. Instructie voor gespreide tijden voor schaften (in tijd en met fysieke afstand).
14. In geval vaste werkzaamheden die door twee mensen uitgevoerd moeten worden, maak vaste paren van werknemers (om de mogelijkheid van verspreiding onder meerdere mensen te voorkomen).

Werkwijze om crowding te voorkomen

15. Beperking van het aantal klanten dat tegelijk in de winkel is; één klant per 10 m² én 1.5 meter tussen klanten. Dat betekent:

- a. Voor winkels $< 20 \text{ m}^2$: maximaal, 2 klanten (inclusief fysieke afstand 1.5 m)
- b. Voor winkels $> 20 \text{ m}^2$: 1 klant per 10 m^2 erbij; (inclusief afstand van 1.5 m).

16. Gebruik een vast aantal winkelwagentjes of trolleys om precies te weten hoeveel klanten er ten alle tijde in de winkel zijn.
17. Beroep doen op een bewaker of iemand van uw personeel aanwijzen als steward.
18. Overweeg positionering van versproducten en andere fatsrunners (waarvoor men dagelijks in de winkel komt) vlak bij de ingang en laat die aan de snel kassa afrekenen.
19. Prijs alle producten op de rekken ter voorkoming van onnodig spullen aanraken, rondlopen in de winkel om prijzen op te vragen en langer winkelen.
20. Verbied drinken en consumeren vóór of in de winkel en in de supermarkt (cafeteria of eetgelegenheid).

Personeelsmanagement indien van toepassing

21. Personeelsadministratie (naam, adres, telefoonnummer, familieleden in huis).
22. Personeelsrooster hanteren.
23. In- en uittekenlijst, ook bij tussendoor weg gaan.

3.3 Educatie en communicatie

Klanten

24. Speciale posters met de winkelregels duidelijk zichtbaar voor de klanten in de winkels plakken.
25. Erop toezien en voorlichten dat de klanten zich niet onnodig in de winkel ophouden.

Personeel

26. Posters hand- hoesthygiëne
27. Veilig aan- en uittrekken van mondkapjes, handschoenen, short t.b.v. het personeel

4. Instructies voor medewerkers

Indien een medewerker een van de volgende symptomen vertoont dient deze de werkgever onmiddellijk telefonisch op de hoogte te brengen en thuis te blijven.

De medewerker neemt onmiddellijk telefonisch contact op met de huisarts en/ of BOG 178

- *neusverkoudheid, loopneus, niezen, keelpijn;*
- *hoesten;*
- *benauwdheid;*
- *verhoging of koorts;*
- *plotseling verlies van reuk en/of smaak (zonder neusverstopping).*

4.1 Maatregelen voor het betreden van de werkvloer

(Strikte controle (maximaal fysieke afstand respecteren) en monitoren en triage noodzakelijk):

1. Was de handen minimaal 20 seconden met water en zeep
2. Desinfecteer de handen met alcohol 70%
3. Doe een schoon mondkapje aan; wissel deze om de 4 uur of als deze nat of bevuild is.
4. Desinfecteer de handen weer met alcohol 70%
5. Raak het gezicht of kapje niet meer aan.
6. Betreedt de werkvloer

4.2 Handen hygiëne maatregelen van medewerkers

1. Was de handen minimaal 20 seconden met water en zeep .
 - bij het betreden van de werkplaats;
 - bij de pauzes;
 - bij gebruik van de sanitaire voorzieningen;
 - voor het naar huis gaan.

4.3 Maatregelen op de werkvloer

1. Werk goed door.
2. Probeer afstand te bewaren van de collegae.
3. Desinfecteer de werkoppervlakken om de twee uur met water en zeep oplossing
4. Desinfecteer de schermen op de balies om de twee uur met Alcohol 70%.

5. Stappenplan bij een infectie van medewerkers

5.1. Instructies voor zieke medewerkers

Indien een geval zich voor doet waarbij een werknemer COVID-19 positief wordt getest kunnen de volgende maatregelen worden getroffen.

1. Informeer het overig personeel over de infectie.
2. Controleer of er meerdere mensen, ondanks de eerdere instructie de werkvloer hebben betreden, met symptomen.
3. Controleer nogmaals of alle hygiëne en beschermingsmaatregelen continu strikt zijn toegepast.
4. Benadruk nogmaals het belang van de maatregelen en procedures.
5. Monitor de mensen die 1-3 dagen in dezelfde shift hebben gewerkt extra maar ze mogen wel doorwerken met in gebruik van de beschermingsmiddelen en hygiëne maatregelen.
6. Als een medewerker onbeschermd contact heeft gehad met een positief geteste COVID-19 patiënt, standaard beschermingsmaatregelen en hygiëne maatregelen toepassen. Deze medewerker monitoren gedurende 7-14 dagen.
7. Bij bekend worden van de infectie, een extra oppervlakte desinfectie ronde toepassen en luchten, het bedrijf hoeft daarvoor NIET dicht.(CDC, 2020a).
8. Houdt dagelijks contact met de medewerkers.

5.2. Instructies voor CoVID 19 suspect medewerker aan het werk

- Indien een medewerker suspect is voor CoVID 19 gedurende zijn aanwezigheid in de winkel dan wordt deze in een daartoe aangewezen ruimte geïsoleerd en de medische hulpdiensten worden snel ingeschakeld (178 of huisarts)
- Na het afvoeren van de zieke wordt de ruimte grondig gereinigd

6. Instructies voor winkelend publiek en leveranciers

*Indien u een van de volgende symptomen vertoont,
dient u thuis te blijven, ga niet op straat of naar openbare plekken!.
Neem telefonisch contact op met de huisarts en/ of BOG 178*

- *Neusverkoudheid, loopneus, niezen, keelpijn;*
- *hoesten;*
- *benauwdheid;*
- *verhoging of koorts;*
- *plotseling verlies van reuk en/of smaak (zonder neusverstopping).*

6.1. Instructies voor de winkelend publiek en leveranciers

1. Draag een mond/neus kapje, zodra u in de nabijheid komt van mensen in de openbare ruimte.
2. Was uw handen met water en zeep minimaal 20 seconden en/of desinfecteer uw handen met alcohol 70%.
3. Moet u ergens wachten, houdt minimaal 1,5 m afstand van de volgende personen.
4. Raak niet onnodig oppervlakken aan en als het nodig is desinfecteer of was daarna uw handen.
5. Raak alleen het product aan dat u nodig heeft.
6. Volg de lokale instructies per winkel of supermarkt.

6.2. Instructies voor zieke bezoeker en leverancier

- Indien een bezoeker of leverancier suspect is voor COVID 19 gedurende zijn aanwezigheid in de winkel dan wordt deze in een daartoe aangewezen ruimte geïsoleerd en worden de medische hulpdiensten ingeschakeld (178 of huisarts)
- Na het afvoeren van de zieke wordt de ruimte grondig gereinigd

7. Checklist voor verantwoordelijken

Ventilatie:

- Ramen & deuren open OF Airconditioning op stand met aanzuiging verse lucht;
- Afzuigfan

Hygiëne

- Cleaning schedule en - protocol (pinmachines, kassa's, toonbanken, schappen); speciale aandacht voor schaftruimte en ruimtes waar er veel verkeer is
- Mond- en neusbedekkingbeleid (personeel, leveranciers en klanten)
- Toiletten: zeep, chlooroplossing, doekjes & ventilatie (personeel)
- Handenalkohol/ sanitiser of wasbakken met zeep (klanten)
- Vuilnistonnen met vuilniszak (toiletten, kassa's, schaftruimte, ingang)/ dagelijks ledigen
- Persoonlijke beschermmiddelen(wegwerpschorten, wegwerphandschoenen)

Lay-out en efficiënt winkelen/ fysieke afstand

- Maximaal aantal personen in de winkel
- Pijlen looprichting
- Indiciestrepen of -stippen t.b.v. fysieke afstand 1.5 m (kassa en rij buiten)
- Winkelwagentjes (1ste keus) of winkelmandjes met wielen (2e keus)
- Borden met product-indicaties (schappen) Prijskaartjes
- Locatie kassa's & scheidingswanden (indien van toepassing)
- Verswaren en fastrunners voor in de winkel/ speciale kassa

Personeelsmanagement

- Personeelsadministratie (naam, adres, telefoonnummer, familieleden in huis)
- Vaste paren voor samenwerken waar toepasselijk
- Beweging op de werkvloer beperken tot specifieke afdeling
- In- en uittekenlijst, ook bij tussendoor weg gaan
- Personeelsrooster aanwezig
- Schaftruimte buiten of goed geventileerd ruimte binnen
- Instructie om op verschillende tijden te schaften (met fysieke afstand)
- Instructie voor thuisblijven/ contact huisarts of hotline bij COVID-19 verschijnselen.
- Voor het hervatten van werk is een screening door de huis- of bedrijfsarts noodzakelijk.

8. Literatuurlijst

1. Coronavirus, SARS-CoV-2, COVID-19 and HVAC Systems
2. Governor Issues New Social Distancing Rules for Retailers
3. 1 Recommendation to Member States to improve hand hygiene practices widely to help prevent the transmission of the COVID-19 virus
4. Veilig naar de winkel. 10 richtlijnen voor winkeliers en handelaars | Agentschap Innoveren en Ondernemen
5. Coronavirus: tips voor het heropenen van de winkels
6. Protocol Verantwoord Winkelen
7. Running Essential Errands Grocery Shopping, Take-Out, Banking, and Getting Gas
8. Coronavirus: New safety guidance for retailers reopening stores
9. Working safely during coronavirus (COVID-19) - Guidance - GOV.UK
10. Keeping workers and customers safe during coronavirus (COVID-19) in shops and branches)
11. Hand Hygiene Recommendations
12. Guide to Local Production: WHO-recommended Handrub Formulations
13. My Safe Store Suriname initiative
14. RIVM, 2020
15. CDC, 2020